

ÖĞRETMEN YAKINLIĞININ ÖĞRENCİLERİN BAŞARILARI, TUTUMLARI VE GÜDÜLENME DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ^(*)

Dr. Aynur GEÇER

Kocaeli Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi

Yard. Doç. Dr. Deniz DERYAKULU

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

Bu araştırma, ilköğretim, ortaöğretim öğretmenleri ve yükseköğretim düzeyindeki öğretim elemanlarının yakınlık davranışları ile öğrencilerin başarıları, tutumları ve güdülenme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırma toplam 1820 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilere, üç ayrı öğretim düzeyi için geliştirilen öğretmen yakınlık davranışları ölçeği ile tutum ve güdülenme ölçekleri uygulanmış, ayrıca ders başarılarına ilişkin notları değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları her üç düzeyde yakınlık davranışlarının orta düzeyde gösterildiğini, öğrencilerin sözel derslerin öğretmenlerinin davranışlarını sayısal derslerin öğretmenlerine göre daha yakın algıladıklarını, üç öğretim düzeyinde de öğretmen yakınlığının başarı ile düşük, tutum ve güdülenmeyle orta düzeyde ilişkili olduğunu, yine öğretmen yakınlığının her üç öğretim düzeyinde de tutumları ve güdülenmeyi yordadığını, algılanan öğretmen yakınlığının öğrenci cinsiyetine, sınıf mevcuduna, öğretmenin cinsiyetine, pedagojik formasyonuna ve iletişim dersi alıp almamasına göre farklılaştığını göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: öğretmen yakınlığı, öğretmen davranışları.

^(*) Bu makale, Aynur Geçer'in Yard. Doç. Dr. Deniz DERYAKULU danışmanlığında Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsünde 2002 yılında yapmış olduğu "Öğretmen Yakınlığının Öğrencilerin Başarıları, Tutumları Ve Güdülenme Düzeyleri Üzerindeki Etkisi" adlı doktora tezinin özetidir.

THE EFFECT OF TEACHER IMMEDIACY ON STUDENTS' SUCCESS, ATTITUDE AND MOTIVATION

Aynur GEÇER, Ph.D.

Kocaeli University, Faculty of Technical Education

Deniz DERYAKULU, Asst. Prof.

Ankara University, Faculty of Educational Science

This study examines the relationships between teacher immediacy and students' success, attitude and motivation. Participants were a total of 1820 students from primary, secondary and higher education institutions. To obtain related data, the teacher immediacy behavior scales, attitude and motivation scales were administered. Results showed that primary, secondary and higher education teachers have shown a medium level teacher immediacy behavior; that teacher immediacy behavior has been perceived better by students throughout the verbal courses such as social studies and foreign language than the numeral courses such as science and mathematics. It has been observed that teacher immediacy behavior has had a low correlation with students' success, and a medium correlation with the students' attitude and motivation. Finally, it has also been observed that the teacher immediacy is a statistically significant predictor of students' attitude and motivation for primary, secondary and higher education level and perceived teacher immediacy has varied according to students' gender, class size, teacher's age, gender, graduation and whether the teacher had taken a communications course.

Keywords: teacher immediacy, teacher behavior

aynur geçer - deniz deryakulu

Bir öğretmenin öğrencileriyle iletişimde öğrencilere yönelik sözel ya da sözsüz olumlu davranışlarına *öğretmen yakınlık davranışları* adı verilmektedir. Bilindiği gibi, öğretmenlerin sözel ve sözsüz davranışları iletişim sürecinin başarısını etkileyen en önemli öğelerden birisidir. De Vito (1989), öğretmenlerin sözel yakınlık davranışları arasında öğrenciye ismiyle hitap etme, öğrencilerin düşüncelerini överek pekiştirme gibi davranışları; sözsüz yakınlık davranışları arasında ise, öğrenciyle göz teması kurma, başını okşama, omzuna dokunma ya da gülümseme gibi davranışları sıralamaktadır. Bunlar Mehrabain'a (1981) göre, sınıf içi iletişimde kaynaktan alıcıya gönderilen olumlu tutumları yansıtmakta ve *yakınlık* olarak nitelendirilmektedir. Mehrabain, yakınlık davranışlarının kişiler arasındaki iletişimi arttırarak, hem fiziksel, hem de psikolojik mesafeyi azalttığını ifade etmektedir. Gorham (1988), öğretmen-öğrenci iletişimde öğretmen yakınlık davranışlarının öğretmen-öğrenci ilişkisini zenginleştirdiğini söylemektedir. Öğretmenin sözel ve sözsüz yakınlığının öğrencilerin duyuşsal (Andersen, 1979; Butland ve Beebe, 1992; Christensen ve Menzel, 1998; Christophel, 1990; Gorham, 1988; Plax, Kearney, McCroskey ve Richmond, 1986), davranışsal (Christensen ve Menzel, 1998) ve bilişsel öğrenme alanları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir. Öğretmen yakınlığının, ayrıca, öğrenci güdülenmesini arttırdığı da bilinmektedir (Christensen ve Menzel, 1998; Christophel ve Gorham, 1995; Frymier, 1993).

Öğrenci, yakınlık duyduğu, kendisine değer veren ve dostça davranan bir öğretmenin sınıfında, kendisine yakınlık göstermeyen bir öğretmenin sınıfında olduğundan çok daha rahat hissetmektedir. Öğretmen ve öğrenciler arasında karşılıklı güvene ve saygıya dayalı sıcak ilişkilerin kurulduğu sınıflarda üretkenlik artmakta, disiplin sorunları azalmakta, eğitimsel amaçlara ulaşma olasılığı ise yükselmektedir (Açıkgöz, 1996).

Öte yandan, ülkemizde öğretmen-öğrenci iletişimi konusunda yapılan araştırmalar öğretmenlerin öğrencileriyle ilişkilerinde pek çok sorun yaşadıklarını ve ilişkilerin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir (bkz. Bangir, 1997; Bolat, 1990; Deryakulu, 1992; Ergin ve Geçer, 1999; Kılıççı, 1989; Saylan ve Yurdakul, 1998; Şahin, 1997). Farklı ülkelerde öğrencilerin başarılarını, tutumlarını ve güdülenmelerini olumlu yönde etkilediği ortaya konan öğretmen yakınlığının, ülkemiz eğitim sisteminde de incelenmesinde öğretme-öğrenme süreçlerinin etkililiğinin ve verimliliğinin arttırılabilmesi açısından yarar görülmektedir. Türkiye'de ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyi için kültürümüze özgü sözel ve sözsüz öğretmen yakınlık davranışlarının neler olduğunun belirlenmesi ve bu

aynur geçer - deniz deryakulu

davranışların öğrenciler üzerindeki olası etkilerinin saptanması öğretmenlerin “etkililiklerini” geliştirmelerinde onlara ipuçları sağlayacaktır.

Bu çalışma, ülkemizde farklı öğretim kademelerine ve derslere göre öğrencilerce “öğretmen yakınlığı” olarak nitelenen davranışları belirlemek ve öğretmen yakınlığının öğrencilerin başarıları, tutumları ve güdülenmeleri üzerinde belirleyici bir etkisi olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda geliştirilen alt amaçlar şöyledir:

1. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki öğretmen yakınlık davranışları nelerdir ve bu davranışların gösterilme düzeyleri nedir?
2. Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları bakımından fen bilgisi, fizik, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil dersleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Öğretmen yakınlık davranışları ile öğrencilerin başarıları, tutumları ve güdülenmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Öğretmen yakınlık davranışları, öğrencilerin başarıları, derse yönelik tutumları ve derse yönelik güdülenmelerinin önemli bir yordayıcısı mıdır?
5. Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları arasında; öğrencinin cinsiyetine, sınıf mevcuduna, öğretmenin cinsiyetine, öğretmenin pedagojik formasyon alıp almadığına ve öğretmenin hizmet öncesi veya hizmet içi eğitimler sırasında iletişim dersi alıp almadığına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Model ve Çalışma Grubu

Genel tarama modeline dayalı olarak yürütülen bu araştırma, ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenleri ile yükseköğretimdeki öğretim elemanlarınca gösterilen hangi davranışların öğrencilerce öğretmen yakınlık davranışı olarak değerlendirildiğini ve öğretmen yakınlığının öğrencilerin başarıları, tutumları ve güdülenmeleri üzerindeki etkisini inceleyen ilişkiyel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma kümesini ilköğretim düzeyinde Ankara ilinde bulunan ve devlet okulu olan Mohaç, Sarar, Tefik İleri, Kurtuluş, İnönü ve Cebeci ilköğretim okulu; ortaöğretim düzeyinde tümü devlet okulu

aynur geçer - deniz deryakulu

olan Ankara, Gazi, Deneme ve Başkent Lisesi, yükseköğretim düzeyinde ise devlet niversiteleri olan Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli öğretmenlik bölümlerinde okuyan toplam 1820 ğrenci oluşturmuştur.

Tablo 1'de ulaşılan, anketi dönen ve anketi geçerli sayılan öğrenciler ile ilgili sayısal dağılımlar verilmektedir.

Tablo 1. Ulaşılan Anketi Dönen ve Anketi Geçerli Sayılan ğrencilerin Sayısal Dağılımı

	Ulaşılan		Dönen Anket		Geçerli Anket	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim	640	100	640	100	638	99.68
Ortaöğretim	640	100	620	96.87	611	95.46
Yükseköğretim	640	100	585	91.40	571	89.21
Toplam	1920	100	1845	96.09	1820	94.79

Araştırmaya katılan öğrenciler ilköğretim yedinci sınıf, ortaöğretim ikinci sınıf ve niversite bir ve ikinci sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubuna giren öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi ile ilgili bilgi toplanmamıştır, bununla birlikte, çalışmanın verilerinin toplandığı ilk ve ortaöğretim kurumlarının büyük çoğunluğu orta sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerde bulunmaktadır.

Öğretmen yakınlığının derslere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek üzere, tüm ğretim kademelerinde okutulan ortak derslerden fen bilgisi, fizik, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil derslerindeki ğretmen yakınlık davranışları temel alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğretmen Yakınlık Davranışları lekleri: Öğretmen yakınlık davranışları ölçekleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretime devam eden öğrencilerin ğretmenlerinin yakınlık davranışlarını bireysel algılarına dayanarak belirlemek amacıyla üç ayrı ölçek halinde geliştirilmiştir. Öğretmen yakınlık davranışları leklerinin geliştirilmesi sırasında, öncelikle Kocaeli'nde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören 600 öğrencinin ğretmenlerinin hangi davranışlarından

aynur geçer - deniz deryakulu

hoşlandıkları konusundaki görüşleri bir ön uygulamayla toplanmıştır. Burada amaç, üç öğretim kademesinde de Türk kültürüne özgü öğretmen yakınlık davranışlarını belirlemektir. Öğrenci görüşleri daha sonra tek tek incelenerek üç ayrı ölçek oluşturulmuştur. Ölçekler daha sonra uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan eleştiriler doğrultusunda ölçeklerde düzeltmeler yapılmış, ayrıca öğretmen yakınlık davranışlarıyla ilgili alanyazında yer alan, fakat bu çalışma için geliştirilen ölçeklerde yer almayan davranışlar da eklenerek ölçeklerin geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki öğretmen yakınlık davranışları ölçeklerinde yer alan maddelere verilen yanıtlar (1) "hiçbir zaman" ile (5) "her zaman" arasında puanlanmaktadır. Öğretmen yakınlık davranışları ölçeklerinin yapı geçerliğini belirlemek için temel bileşenler analizine dayalı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizleri sonucunda ölçeklerdeki maddelerin birinci faktör yük değerlerine bakılmış ve .30'un altındaki maddeler ölçeklerden çıkarılmıştır. Daha sonra .30'un üzerindeki maddelerle tekrar faktör analizi (Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak) yapılmıştır. Ölçeklerdeki tüm maddelerin yük değerleri .30'un üzerinde olduğu için ölçekler tek boyutlu olarak kabul edilmiştir. Öğretmen yakınlık davranışları ölçeklerinin tek faktörle açıklanabilen varyans oranı ilköğretim düzeyinde %33.64; ortaöğretim düzeyinde %32.85 ve yükseköğretim düzeyinde ise %32.38'dir. Ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesi için madde analizine dayalı olarak hesaplanan Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. İlköğretim düzeyindeki yakınlık ölçeğinin iç-tutarlılık katsayısı .93; ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki ölçeklerin ise .95'tir. Bu değerler her üç öğretim düzeyindeki öğretmen yakınlık davranışları ölçeklerinin tek boyutlu, geçerli ve güvenilir ölçekler olduğunu göstermektedir. Öğretmen yakınlık ölçeklerinden alınabilecek puanlar ilköğretim düzeyinde 33 ile 165 arasında, ortaöğretim düzeyinde 44 ile 220 arasında, yükseköğretim düzeyinde ise, 48 ile 240 arasındadır.

Tutum Ölçekleri: Bu çalışmada kullanılan tutum ölçekleri Baykul (1990) tarafından ilkokul 5. sınıftan lise ve dengi okulların son sınıflarına kadar matematik ve fen derslerine ilişkin tutumları belirlemek amacıyla geliştirilmiş "Matematikle İlgili Düşünceler Anketi" adlı bir ölçeğin uyarlanması yoluyla oluşturulmuşlardır. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde fen, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil dersleri için kullanılan tutum ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ayrı ayrı yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda tüm tutum

aynur geçer - deniz deryakulu

ölçeklerinin tek faktörlü bir yapı gösterdikleri görülmüş, ilköğretim düzeyi ölçeklerinin Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayılarının matematik için .93; fen için .91, sosyal bilgiler için .93 ve yabancı dil için ise .94; ortaöğretim düzeyinde matematik için .95, fizik için .94, coğrafya için .92 ve yabancı dil için .96; yükseköğretim düzeyinde ise matematik ve fizik için .97, coğrafya ve yabancı dil için ise .95 olarak hesaplanmıştır.

Güdülenme Ölçekleri: Araştırmada kullanılan güdülenme ölçeğinin özgün formu Christophel (1990) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, öğrencilerin bir derse karşı duygularını ve istekliliklerini belirlemek için kullanılmaktadır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Kurt ve Kurt (1999) tarafından yapılmıştır. Adı geçen ölçeğin ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde fen, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil dersleri için ayrı ayrı olmak üzere geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Buna göre, her üç düzey için geçerli olmak kaydıyla, ölçeklerin tek faktörlü bir yapı gösterdikleri, ilköğretim düzeyinde Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayılarının matematik için .81, fen için .80, sosyal bilgiler için .79 ve yabancı dil için .86 olduğu; ortaöğretim düzeyinde matematik için .84, fizik için .89, coğrafya için .92 ve yabancı dil için .90 olduğu; yükseköğretim düzeyinde ise matematik için .90, fizik için .87, coğrafya için .89 ve yabancı dil için .81 olduğu görülmüştür.

Öğrenci Başarısını Belirlemede Kullanılan Not Aralıkları: İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde fen bilgisi, fizik, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil dersleri ile ilgili öğrenci başarılarını belirlemede ders öğretmenlerinin öğrencilere verdikleri başarı puanları aynen kullanılmıştır. Fakat, yükseköğretim düzeyinde üç üniversitedeki (Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitesi) not türü ve aralıkları farklı olduğundan, (Ankara Üniversitesi'nde 100 tam puan üzerinden, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinde ise farklı not aralıklarına harf sistemi ile not verildiğinden) bu araştırma için özel olarak hazırlanan ve Tablo 2'de verilen not aralıkları kullanılarak başarı notları standart hale getirilmiştir.

Tablo 2. Yükseköğretim Düzeyi Başarı Puanı Not Aralıkları

Puan	Not Aralıkları
90-100	5
85-89	4
70-84	3
50-69	2
0-49	1

aynur geçer - deniz deryakulu

Verilerin Çözümlemesi

Uygulanan öğretmen yakınlık davranışları ölçekleri ile tutum ve güdülenme ölçekleri yoluyla toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS (9.0) istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Çözümlemelerde frekans, aritmetik ortalama, tek faktörlü varyans analizi, t-testi, pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı ve basit doğrusal regresyon analizi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR**Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Gösterilme Düzeyi ve Derslere Göre Öğrenci Algılarındaki Farklılıklar**

Bu araştırmada, ilköğretim düzeyi için 34, ortaöğretim düzeyi için 45 ve yükseköğretim düzeyi için ise 48 öğretmen yakınlık davranışı belirlenmiştir. Belirlenen öğretmen yakınlık davranışları, metnin akışını bölmek için, öğretim düzeylerine göre Ek 1, 2 ve 3'de verilmiştir.

İlköğretim: İlköğretim öğretmenlerinin sözel yakınlık davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama 3.17, sözsüz yakınlık davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama 3.37, ölçeğinin bütününe ait aritmetik ortalama değeri ise, 3.16'dır. (En yüksek değer 5'dir).

Ortaöğretim: Ortaöğretim öğretmenlerinin sözel yakınlık davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama 3.15, sözsüz yakınlık davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama 3.53, ölçeğinin bütününe ait aritmetik ortalama değeri ise, 3.35'dir.

Yükseköğretim: Yükseköğretimdeki öğretim elemanlarının sözel yakınlık davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama 2.92, sözsüz yakınlık davranışlarına ilişkin aritmetik ortalama 2.32, ölçeğin bütününe ilişkin aritmetik ortalama ise 3.29'dur. Buna göre, her üç öğretim düzeyindeki öğretmenler yakınlık davranışlarını "orta" düzeyde göstermektedirler.

Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin fen bilgisi, fizik, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya ve yabancı dil derslerini alan öğrenci algıları arasındaki farklılaşmaları bulmak için tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır.

aynur geçer - deniz deryakulu

İlköğretim: İlköğretim öğrencilerinin fen bilgisi, matematik, sosyal bilgiler ve yabancı dil derslerinde algıladıkları öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. İlköğretimdeki Farklı Derslerde Algılanan Öğretmen Yakınlığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar ve ANOVA Sonuçları

Dersler	\bar{X}	SS	F	p
Fen	101.70	23.06	52.597	.000
Matematik	94.26	23.58		
Sosyal Bilgiler	124.52	24.18		
Yabancı Dil	110.60	19.49		

Buna göre, ilköğretim öğrencileri sözel derslerin (sosyal bilgiler ve yabancı dil) öğretmenlerinin davranışlarını daha yakın olarak algılamakta, sayısal derslerin (fen ve matematik) öğretmenlerinin davranışlarını daha az yakın olarak algılamışlardır.

Ortaöğretim: Ortaöğretim öğrencilerinin fizik, matematik, coğrafya ve yabancı dil derslerinde algıladıkları öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Ortaöğretimdeki Farklı Derslerde Algılanan Öğretmen Yakınlığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar ve ANOVA Sonuçları

Dersler	\bar{X}	SS	F	p
Fizik	137.94	25.60	14.767	.000
Matematik	144.54	28.95		
Coğrafya	159.61	21.98		
Yabancı Dil	150.05	39.91		

Buna göre, ortaöğretim öğrencileri coğrafya ve yabancı dil öğretmenlerinin davranışlarını daha yakın olarak algılamakta, matematik ve fizik öğretmenlerinin davranışlarını daha az yakın olarak algılamışlardır. İlköğretim düzeyinde olduğu gibi, ortaöğretim düzeyinde de öğrenciler,

aynur geçer - deniz deryakulu

sözel derslerin öğretmenlerini sayısal derslerin öğretmenlerine göre daha yakın olarak değerlendirmişlerdir.

Yükseköğretim: Yükseköğretim öğrencilerinin fizik, matematik, coğrafya ve yabancı dil derslerinde algıladıkları öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Yükseköğretimdeki Farklı Derslerde Algılanan Öğretmen Yakınlığına İlişkin Aritmetik Ortalamalar ve ANOVA Sonuçları

Dersler	\bar{X}	SS	F	p
Fizik	136.12	35.88	53.276	.000
Matematik	152.59	28.49		
Coğrafya	176.43	24.74		
Yabancı Dil	165.52	25.12		

Yükseköğretim öğrencileri de ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri gibi, sözel derslerin (coğrafya ve yabancı dil) öğretim elemanlarının davranışlarını, sayısal derslerin (fizik ve matematik) öğretim elemanlarının davranışlarından daha yakın olarak algılamışlardır.

Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrenci Başarısı, Tutumları ve Güdülenme Düzeyi İle İlişkisi

İlköğretim: İlköğretim düzeyinde öğretmen yakınlık davranışlarıyla öğrenci başarısı, tutumları ve güdülenme düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre, algılanan öğretmen yakınlığı ile ders başarısı arasında ($r=.25$) düşük düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$); derse ilişkin öğrenci tutumları arasında ($r=.57$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$); öğrencinin derse güdülenmesi arasında ise yine ($r=.56$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$) bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim: Ortaöğretim düzeyinde öğretmen yakınlık davranışları ile ders başarısı arasında ($r=.42$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$); hem derse ilişkin öğrenci tutumları hem de öğrencinin

aynur geçer - deniz deryakulu

derse güdülenmesi arasında ise ($r=.49$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$) bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Yükseköğretim: Yükseköğretim düzeyinde, algılanan öğretim elemanı yakınlık davranışlarıyla ders başarısı arasında ($r=.43$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$); derse ilişkin öğrenci tutumları arasında ($r=.30$) düşük düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$); öğrencinin derse güdülenmesi arasında ise yine ($r=.46$) orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$) bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Yukarıdaki sonuçlara göre, her üç öğretim düzeyinde de öğretmen yakınlık davranışlarının bilişsel çıktılarla, yani ders başarısıyla ilişkisi zayıf düzeyde; duyuşsal çıktılarla yani öğretmen yakınlık davranışları ile öğrencinin derse yönelik tutumu ve güdülenme düzeyi arasında ise orta düzeyde bir ilişki vardır. Bu sonuçlara göre, öğretmen yakınlığı arttıkça öğrencilerin derse yönelik tutumlarının daha olumlu hale geldiği ve o derse daha çok güdülendikleri söylenebilir.

Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrenci Başarısını, Tutumlarını ve Güdülenmesini Yordama Düzeyi

Öğretmen yakınlık davranışlarının öğrencilerin ders başarısının, derse yönelik tutumlarının ve derse karşı güdülenmelerinin önemli bir yordayıcısı olup olmadığını belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Her üç düzeyde de yordayıcı değişken öğretmen yakınlığı, yordanan değişkenler ise, başarı, tutum ve güdülenmedir.

İlköğretim: İlköğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin ders başarısının anlamlı bir yordayıcısı olmakla birlikte (bkz. Tablo 6), öğretmen yakınlığının öğrenci başarısındaki toplam varyansın ancak $\%.06$ gibi çok küçük bir miktarı açıklayabildiği görülmektedir.

Tablo 6. İlköğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Ders Başarısını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (başarı)	1.203	0.255	-	4.711	.000
	Yakınlık	0.015	0.002	0.246	6.398	.000

$R=0.246$ $R^2=0.060$ $F(1,636) = 40.940$

aynur geçer - deniz deryakulu

İlköğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin derse yönelik tutumlarının anlamlı bir yordayıcısıdır (bkz. Tablo 7). Öğretmen yakınlığı, öğrencilerin derse yönelik tutumlarındaki toplam varyansın yaklaşık %33'ünü açıklamaktadır.

Tablo 7. İlköğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (tutum)	41.357	3.531	-	11.712	.000
	Yakınlık	0.564	0.032	0.574	17.678	.000

$$R=0.574 \quad R^2=0.329 \quad F(1,636) = 312.497 \quad p=.000$$

İlköğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin derse karşı güdülenmelerinin anlamlı bir yordayıcısıdır (bkz. Tablo 8). Öğretmen yakınlığı, öğrencilerin derse karşı güdülenmelerindeki toplam varyansın yaklaşık %32'sini açıklamaktadır.

Tablo 8. İlköğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Karşı Güdülenmesini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (güdü)	11.398	1.217	-	9.366	.000
	Yakınlık	0.188	0.011	0.562	17.116	.000

$$R=0.562 \quad R^2=0.315 \quad F(1,636) = 292.945 \quad p=.000$$

Sonuç olarak, ilköğretim düzeyinde öğretmen yakınlığının öğrencilerin başarıları üzerinde düşük düzeyde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu, tutum ve güdülenmeleri üzerinde ise, orta düzeyde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim: Ortaöğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin ders başarısının anlamlı bir yordayıcısı olmakla birlikte (bkz. Tablo 9), öğretmen yakınlığının öğrenci başarısındaki toplam varyansın ancak %17'sini açıklayabildiği görülmektedir.

aynur geçer - deniz deryakulu

Ortaöğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin derse yönelik tutumlarının anlamlı bir yordayıcısıdır (bkz. Tablo 10). Öğretmen yakınlığı, öğrencilerin derse yönelik tutumlarındaki toplam varyansın yaklaşık %24'ünü açıklamaktadır.

Tablo 9. Ortaöğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Ders Başarısını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Yakınlık	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (başarı)	0.166	0.242	-	0.687	.492
	Yakınlık	0.018	0.002	0.421	11.441	.000

$$R=0.421 \quad R^2=0.177 \quad F(1,609) = 130.901 \quad p=.000$$

Tablo 10. Ortaöğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Yakınlık	Değişken	B	St.Hata	β	t	P
Yakınlık	Sabit (tutum)	33.425	4.787	-	6.982	.000
	Yakınlık	0.436	0.032	0.487	13.762	.000

$$R=0.487 \quad R^2=0.237 \quad F(1,609) = 189.396 \quad p=.000$$

Ortaöğretim düzeyinde, öğretmen yakınlığı öğrencilerin derse karşı güdülenmelerinin anlamlı bir yordayıcısıdır (bkz. Tablo 11). Öğretmen yakınlığı öğrencilerin derse karşı güdülenmelerindeki toplam varyansın yaklaşık %24'ünü açıklamaktadır.

Tablo 11. Ortaöğretimde Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Karşı Güdülenmelerini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Yakınlık	Değişken	B	St.Hata	β	T	P
Yakınlık	Sabit (güdü)	12.864	1.721	-	7.476	.000
	Yakınlık	0.156	0.011	0.485	13.699	.000

$$R=0.485 \quad R^2=0.236 \quad F(1,636) = 187.656 \quad p=.000$$

İlköğretim düzeyinde olduğu gibi, ortaöğretim düzeyinde de öğretmen yakınlığının öğrencilerin ders başarıları üzerinde düşük düzeyde bir

aynur geçer - deniz deryakulu

yordayıcı etkiye sahip olduğu, öğrencilerin tutum ve güdülenmeleri üzerinde ise, orta düzeyde yordayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Yükseköğretim: Yükseköğretim düzeyinde, öğretim elemanı yakınlığı öğrencilerin ders başarısının anlamlı bir yordayıcısı olmakla birlikte (bkz. Tablo 12), öğretim elemanı yakınlığının öğrenci başarısındaki toplam varyansın yaklaşık %19'unu açıklayabildiği görülmektedir.

Tablo 12. Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Ders Başarısını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (başarı)	0.127	0.244	-	0.521	.603
	Yakınlık	0.017	0.002	0.430	11.363	.000

$$R=0.430 \quad R^2=0.185 \quad F(1,609) = 129.114 \quad p=.000$$

Yükseköğretim düzeyinde, öğretim elemanı yakınlığı öğrencilerin derse yönelik tutumlarının anlamlı bir yordayıcısı (bkz. Tablo 13) olmakla birlikte, öğretim elemanı yakınlığı, öğrencilerin derse yönelik tutumlarındaki toplam varyansın ancak yaklaşık %0.09 gibi çok düşük bir miktarını açıklamaktadır.

Tablo 13. Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (tutum)	49.930	5.217	-	9.571	.000
	Yakınlık	0.238	0.032	0.295	7.369	.000

$$R=0.295 \quad R^2=0.087 \quad F(1,569) = 54.300 \quad p=.000$$

Yükseköğretim düzeyinde, öğretim elemanı yakınlığı öğrencilerin derse karşı güdülenmelerinin anlamlı bir yordayıcısıdır (bkz. Tablo 14). Öğretim elemanı yakınlığı, öğrencilerin derse karşı güdülenmelerindeki toplam varyansın yaklaşık %21'ini açıklamaktadır.

aynur geçer - deniz deryakulu

Sonuç olarak, yükseköğretim düzeyinde öğretim elemanı yakınlığının öğrencilerin ders başarısı ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkisi pozitif ve düşük düzeyde, öğrencilerin derse karşı güdülenmesi üzerindeki etkisi ise, pozitif ve orta düzeyde olarak belirlenmiştir.

Tablo 14. Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Yakınlık Davranışlarının Öğrencilerin Derse Karşı Güdülenmelerini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	St.Hata	β	t	p
Yakınlık	Sabit (güdü)	10.120	1.894	-	5.344	.000
	Yakınlık	0.146	0.012	0.463	12.459	.000

$$R=0.463 \quad R^2=0.214 \quad F(1,569) = 155.220 \quad p=.000$$

Öğretmen Yakınlık Davranışlarına İlişkin Öğrenci Algılarında Bazı Değişkenlere Göre Farklılıklar

Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları arasında öğrencinin cinsiyetine göre önemli bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için t-testi uygulanmıştır (bkz. Tablo 15).

Tablo 15. Öğrenci Cinsiyetine Göre Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Algılanışına İlişkin t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	Sd	p
İlköğretim	Kız	288	110.84	25.90	2.82	636	.005
	Erkek	350	105.19	24.47			
Ortaöğretim	Kız	348	151.49	33.17	3.43	609	.000
	Erkek	263	143.22	26.31			
Yükseköğretim	Kız	297	166.00	31.40	6.00	569	.000
	Erkek	274	150.13	31.67			

Tablo 15'de görüldüğü gibi ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmen yakınlık davranışlarıyla ilgili algıları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, her üç öğretim düzeyinde de kız

aynur geçer - deniz deryakulu

öğrenciler öğretmenlerinin davranışlarını erkek öğrencilere göre kendilerine daha yakın olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları arasında öğretmenin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığına yönelik t-testi yapılmıştır. Çözümleme sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Öğretmen Cinsiyetine Göre Öğrencilerin Öğretmen Yakınlık Davranışlarını Algılayışlarına İlişkin t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	Sd	p
Ortaöğretim	Kız	317	152.00	33.81	3.46	609	.001
	Erkek	294	143.54	26.20			
Yükseköğretim	Kız	201	162.82	23.94	2.70	569	.007
	Erkek	370	155.98	36.10			

Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmen yakınlık davranışlarıyla ilgili algıları öğretim elemanlarının cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Her iki öğretim düzeyindeki öğrenciler, kadın öğretmenlerini erkek öğretmenlerine göre kendilerine daha yakın olarak algılamaktadırlar. İlköğretim düzeyi için böyle bir farklılaşma söz konusu olmadığından, tabloda ilköğretim düzeyine yer verilmemiştir.

Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları arasında öğretmenin pedagojik formasyon alıp almamasına göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için t-testi yapılmıştır. Tek anlamlı farklılaşma yükseköğretim düzeyindedir ve t-testi analizinin sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Yükseköğretim Öğretim Elemanlarının Pedagojik Formasyon Alıp Almamasına Göre Yakınlık Davranışlarının Algılanışına İlişkin t-testi Sonuçları

Formasyon	N	\bar{X}	SS	t	Sd	p
Alan	374	160.74	26.18	2.08	569	.038
Almayan	197	153.92	41.65			

aynur geçer - deniz deryakulu

Yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin öğretim elemanı yakınlık davranışlarıyla ilgili algıları öğretim elemanlarının pedagojik formasyonuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, yükseköğretim düzeyindeki öğrenciler pedagojik formasyon alan öğretim elemanlarını, almayan öğretim elemanlarına göre kendilerine daha yakın olarak algılamaktadırlar.

Öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin öğrenci algıları arasında öğretmenin hizmet öncesi eğitiminde ya da hizmet içi eğitimlerde iletişim dersi alıp almamasına göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için t-testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Öğretmenin İletişim Dersi Alıp Almaması ile Öğretmen Yakınlık Davranışlarının Algılanışına İlişkin t-testi Sonuçları

	İletişim Dersi	N	\bar{X}	SS	t	Sd	p
İlköğretim	Alan	256	117.66	24.47	8.57	636	.000
	Almayan	382	101.09	23.57			
Ortaöğretim	Alan	307	157.57	29.77	8.23	609	.000
	Almayan	304	138.19	28.42			
Yükseköğretim	Alan	164	168.05	23.96	4.59	569	.000
	Almayan	407	154.49	34.62			

Buna göre, her üç öğretim düzeyinde de öğrencilerin öğretmen yakınlık davranışlarıyla ilgili algıları, öğretmenlerin iletişim dersi alıp almamasına göre anlamlı farklılaşmalar göstermektedir. Öğrenciler, iletişim dersi alan öğretmenleri, almayan öğretmenlerine göre kendilerine daha yakın olarak algılamaktadırlar.

Öğretmen yakınlık davranışlarına yönelik öğrenci algıları arasında sınıf mevcuduna göre bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için t-testi yapılmıştır. Anlamlı farklılaşmalara ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde rastlanmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19’da görüldüğü gibi, hem ortaöğretim, hem de yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmen yakınlık davranışlarıyla ilgili algıları sınıf mevcuduna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, öğrenci sayısı görece daha az sınıflarda öğrenim gören öğrenciler, öğrenci sayısı daha çok olan sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarını daha yakın olarak algılamaktadırlar.

Tablo 19. Sınıf Mevcuduna Göre retmen Yakınlık Davranışlarının Algılanışına İlişkin t-testi Sonuçları

	Sınıf Mevcudu	N	\bar{X}	SS	t	Sd	p
Ortaretim	21-40	137	153.02	39.95	2.21	609	.027
	41-60	474	146.45	27.27			
Ysekretim	41-60	151	176.15	25.76	9.20	569	.000
	61 ve st	420	152.00	32.31			

TARTIşMA

Bu araştırmada ilköretim, ortaretim ve ysekretim düzeyinde retmen yakınlığı ile renci başarıları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu; retmen yakınlığı ile tutum ve güdülenme arasında ise, orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, yurt dışında gerçekleştirilmiş pek çok çalışma retmenlerin sözel ve sözsüz yakınlık davranışları ile renci başarıları arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Christophel, 1990; Myers ve diğerleri, 1998; Neuliep, 1997; Talbert ve Beran, 1999). Oysa ki, bu çalışmada her üç üretim düzeyinde de retmen yakınlığı ile renci başarıları arasında düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bunun olası bir nedeni, alanyazında retmen yakınlığı ile renci başarıları arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalarda "başarı" belirlenirken, rencilere herhangi bir başarı testi uygulanmaması ya da halihazırdaki ders başarı puanlarının kullanılmaması, bunun yerine dersteki başarı düzeylerine ilişkin düşüncelerinin kullanılmış olmasıdır. Bu ise, rencilerin gerçek başarı durumlarının değil, başarılarına ilişkin algılamalarının dikkate alınmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, retmen yakınlığı ile başarı arasında saptanan zayıf ilişki, çalışmada kabul edilen "başarı göstergesinin" (rencilerin ders başarı puanları) alanyazındaki diğer çalışmalardan farklı olmasından kaynaklanmış olabilir.

Christophel'in (1990) retmen yakınlık davranışları, renci güdülenmesi ve renme arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasının sonuçları, rencilerce oldukça yakın olarak algılanan retmenlerin rencilerinin derse yönelik güdülenme düzeylerinin de ysek olduğunu

aynur geçer - deniz deryakulu

ortaya koymuştur. Bu çalışma da, orta düzeyde de olsa, benzer bir yönelimi göstermiştir.

Araştırmanın ortaya koyduğu bulgulardan biri de, öğrencilerin sözel derslerin öğretmenlerini sayısal derslerin öğretmenlerinden daha yakın olarak algılamalarıdır. Bu durum, sözel ve sayısal derslerdeki öğretmen-öğrenci etkileşiminin ileride daha ayrıntılı olarak incelenmesi gereksinimini doğurmaktadır.

Bu araştırmada, her üç öğretim düzeyinde de kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarını kendilerine daha yakın olarak algılamışlardır. Öte yandan, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmen yakınlık davranışlarına ilişkin algıları öğretmenlerin cinsiyetine göre de anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ortaöğretim ve yükseköğretimdeki öğrenciler, kadın öğretmenlerini, erkek öğretmenlerine göre kendilerine daha yakın olarak algılamaktadırlar. Mcdowell (1993) ve Pektaş'ın (1988) çalışmalarında da, kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre daha informal, dostça ve öğrencilere daha açık davranır olarak belirlenmiştir.

Yine bu araştırmada, yükseköğretim düzeyindeki öğrenciler, pedagojik formasyon alan öğretim elemanlarını kendilerine daha yakın olarak algılamışlardır. Bu bulgu da, öğretmen-öğrenci iletişimde pedagojik formasyonun önemini ortaya koymaktadır. Üç öğretim düzeyinde de öğrenciler iletişim dersi almış öğretmenleri kendilerine daha yakın olarak algılamışlardır. Benzer bulgulara Nussbaum ve Scott'un (1979) çalışmasında da ulaşılmış, iletişim dersi alan öğretmenlerin öğretme-öğrenme süreçlerinde daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde kalabalık sınıflardaki öğrenciler öğretmenlerinin yakınlık davranışlarını daha az gösterdiklerini belirtmişlerdir. Kalabalık sınıflar, öğrenciler ve öğretmenler üzerinde stres ve kaygıya yol açarak, olumlu iletişimi engelleyici bir etki yapabilmektedir (bkz. Ergin, 1995). Pektaş'ın (1988) çalışmasında da sınıflardaki öğrenci sayısı arttıkça sözsüz öğretmen davranışlarının öğretime olan olumlu etkilerinin azaldığı, öğrenci sayısı azaldıkça sözsüz öğretmen davranışlarının öğretime olumlu etkilerinin arttığı saptanmıştır. Deryakulu (1992) ve Çakmak'ın (1995) çalışmalarında da öğretmen-öğrenci iletişimde sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından kaynaklanan olumsuzluklar yaşandığı, öğretmenlerin pek çok olumlu

aynur geçer - deniz deryakulu

davranışı öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle gösteremedikleri bulunmuştur.

Ulaşılan bu sonuçlar ilginçtir ve öğretmenlerde sınıflarındaki öğrenci sayısına bağlı "tükenmişlik" (burnout) olgusunu akla getirmektedir. Bilindiği gibi, öğretmenlik oldukça stresli bir meslektir ve tükenmişlik strese bağlı olarak oluşan bir sendromdur. Çalışmalar, tükenmişlik yaşayan öğretmenlerin öğrencileri ve meslektaşları ile iletişim sorunları yaşadıklarını, sınıf içi öğrenci davranışlarını daha "olumsuz" olarak algılama eğiliminde olduklarını, bunun ise hem öğrencinin, hem de öğretmenin başarısını düşürdüğünü ortaya koymaktadır (bkz. Forey, Christensen ve England, 1994; Whiteman, Young ve Fisher, 1985). İleride gerçekleştirilecek çalışmalarla, öğretmenlerdeki tükenmişlik olgusu ile öğretmen yakınlık davranışlarının gösterilme düzeyi sistematik gözlem gibi yöntemlerle daha ayrıntılı olarak incelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (1988). *Liselerdeki sınıf atmosferi üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış araştırma raporu). Malatya:İnönü Üniversitesi.
- Açıkgöz, K. Ü. (1990). *Üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarını değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış araştırma raporu). Malatya:İnönü Üniversitesi.
- Açıkgöz, K. Ü. (1996). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Andersen, J. F. (1979). Teacher immediacy as a predictor of teacher effectiveness. *Communication yearbook* 3 (pp.543-559). New Brunswick, NJ: Transaction.
- Andersen, P. & Andersen J. (1982). Nonverbal immediacy in instruction. In L. L Baricer (Ed.) *Communication in the classroom* (pp.98-120). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bangir, G. (1997). *Sınıf içi iletişime ilişkin öğretmen-öğrenci davranışları görüşleri ve önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara:Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

aynur geçer - deniz deryakulu

- Bolat, S. (1990). *Yükseköğretimde öğretim elemanı-öğrenci iletişimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara:Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Butland, M. J. ve Beebe, S. A. (1992). A study of the application of implicit communication theory to teacher immediacy and student learning. *Paper presented at the Annual Meeting of the International Communication Association*. Miami, FL.
- Christensen, L. J. & Menzel, K. E. (1998). The linear relationship between student reports of teacher immediacy behaviors and perceptions of state motivation and of cognitive, affective and behavioral learning. *Communication Education*, 47(1), 82-90.
- Christophel, D. M. (1990). The relationship among teacher immediacy behaviors student motivation and learning. *Communication Education*, 39, 323-340.
- Christophel, D. M. ve Gorham, J. (1995). A test-retest analysis of student motivation, teacher immediacy and perceived sources of motivation, and demotivation in college classes. *Communication Education*. Annandale.
- Çakmak, M. (1995). *Yükseköğretimde öğretim elemanı-öğrenci ilişkilerinde öğrencilerin beklentileri: Ankara ilinde bulunan eğitim fakültelerinin eğitim bilimleri bölümlerinde yapılan bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deryakulu, D. (1992). *Öğretim elemanı-öğrenci arası iletişimde istenilen öğretim elemanı davranışlarının gösterilmesini engelleyen faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara:Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, A. (1995). *Öğretim teknolojisi, iletişim*. Ankara: Pegem.
- Ergin, A. ve Geçer, A. K. (1999). Öğrenci algılarına göre öğretim elemanlarının iletişim biçimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 1-28.
- Forey, W. F., Christensen, O. J., & England, J. T. (1994). Teacher burnout: A relationship with Holland and Adlerian typologies. *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 50(1), 3-17.
- Frymier, A. B. (1993). The impact of teacher immediacy on students' motivation over the course of a semester. *Paper Presented at the Annual Meeting of The Speech Communication Association*, Miami Beach, FL.

- Frymier, A. B. ve Houser, M. L. (2000). The teacher-student relationship as an interpersonal relationship. *Communication Education*. Annandale.
- Gorham, J. (1988). The relationship between teacher immediacy behavior and student learning. *Communication Education*, 37, 40-53.
- Kılıççı, Y. (1989). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kurt, M. ve Kurt, M. (1999). Öğretmenlerin sözel ve sözsüz yakınlık davranışlarının güdülenme ve başarı üzerindeki etkisinin belirlenmesi. 4. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* – I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1076.
- McCroskey, J. C., Sallinen, A. , Fayer, J. M., Richmond, V. P., & Barraclough, R. A. (1996). Nonverbal immediacy and cognitive learning: A cross-cultural investigation. *Communication Education*, 45, 200-211.
- McDowell, E. E. (1993). *An exploratory study of teacher attitudes toward aspects of teaching and teaching style*. Miami, FL.
- Mehrabain, A. (1969). Methods-designs: Some referents and measures of nonverbal behavior. *Behavioral Research Methods and Instrumentation*, 1, 203-207.
- Mehrabain, A. (1981). *Silent messages: Implicit communication of emotions and attitudes*. Washington: Belmont.
- Myers, S. A., Zhong, M., & Guan, S. (1998). *Instructor immediacy in the Chinese college classroom*. West Lafayette: Communication Studies.
- Neuliep, J. W. (1997). A cross-cultural comparison of teacher immediacy in American and Japanese college classrooms. *Communication Research*, 24(4), 431-451.
- Nussbaum, J. F., & Scott, M. D. (1979). Instructor communication behaviors and their relationship to classroom learning. *Communication Yearbook 3* (pp.561-582). New Brunswick, NJ: Transaction.
- Pektaş, S. (1988). *Sözel olmayan öğretmen davranışlarının öğretime etkilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara:Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Plax, T. G., Kearney, P., McCroskey, J. C., & Richmond, V. P. (1986). Power in the classroom VI: Verbal control strategies, nonverbal immediacy and affective learning. *Communication Education*, 35, 43-55.
- Richmond, V. P., Gorham, J. S., & McCroskey, J. C. (1987). The relationship between selected immediacy behaviors and cognitive learning. *Communication Yearbook 10*, 574-590.

aynur geçer - deniz deryakulu

- Saylan, N. ve Yurdakul, B. (1999). İngilizce öğretmenlerinin iletişim yeterliliklerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. Konya: *6. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri*.
- Şahin, F. (1987). *Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin sözel iletişim endişeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Talbert, C. ve Beran, D. (1999). Higher education and teacher immediacy. *Journal for a Just and Caring Education*, 5(4), 430-441.
- Whiteman, J. L., Young, J. C., & Fisher, M. L. (1985). Teacher burnout and the perception of student behaviour. *Education*, 105(1), 299-305.

İletişim:

Yrd. Doç. Dr. Deniz Deryakulu
Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
06590 Cebeci-Ankara
E-Posta: deryakul@education.ankara.edu.tr

aynur geçer - deniz deryakulu

Ek 1. İlköğretim Düzeyi Öğretmen Yakınlık Davranışları

1. Öğretmenimiz bizi eğlendiren ifadeler kullanır (örneğin espri yapar, bizimle şakalaşır, konuyla ilgili fıkra hikaye anlatır).
2. Öğretmenim sorduğum sorulara güler yüzle cevap verir.
3. Öğretmenim soruya doğru cevap verdiğimde bana aferin der, övücü sözler söyler.
4. Öğretmenim beni sevdiğini söyler veya hissettirir (örneğin bana tosunum, oğlum, tatlım, bir tanem, güzelim, evladım vb. ifadeler kullanır).
5. Öğretmenim sınıf dışında da benimle konuşur.
6. Öğretmenim benimle ders öncesi, sonrası veya sınıf dışında diyalog kurmuştur.
7. Öğretmenim dersini severek anlatır.
8. Öğretmenim yaptığım çalışmaları destekleyerek güzel sözler söyler.
9. Öğretmenim yanlış yaptığımda benim ismimi yüksek sesle söyleyerek beni utandırır.
10. Öğretmenim kızdığımda bana kötü ifadeler kullanır.
11. Öğretmenim derste bana konuşma hakkı vererek benim düşüncelerimi alır.
12. Öğretmenim dersi yumuşak bir ses tonu ile anlatır.
13. Öğretmenim benimle ilgilenerek nasıl olduğumu sorar.
14. Öğretmenim onu sevindiren haberleri bizimle paylaşır.
15. Öğretmenim benim yaptığım yanlış abartarak başkasına anlatır.
16. Öğretmenimiz derste bizlere öğüt verir.
17. Ders planının bir parçası olmasa bile bizler tarafından başlatılan tartışmaya katılır.
18. Öğretmenim ödevler, ödevlerin teslim tarihi ve tartışma konuları ile ilgili bizim görüşlerimizi sorar.
19. Öğretmenimiz soracak sorumuz veya tartışmak istediğimiz herhangi bir şey olduğunda kendisine telefon etmemizi ve gerekirse sınıf dışında görüşmemizi ister.
20. Öğretmenim konuşurken sınıfa gülümser.
21. Öğretmenim bana güvenir ve bunu bana davranışlarıyla hissettirir.
22. Öğretmenim ders anlatırken genellikle yüzünde sevecen bir ifade olur.
23. Öğretmenim yaptığım doğru bir davranış karşısında beni ödüllendirir (örneğin başımı okşar, yanağımı sıkar, sırtımı sıvazlar, omzuma dokunur, alkışlar, gülümser, göz kırpar, kucaklayıp öper).
24. Öğretmenim beni sınıf dışında gördüğünde görmezlikten gelir.
25. Öğretmenim bana arkadaş gibi yaklaşır.
26. Öğretmenim herhangi bir sorun yaşadığımda benimle ilgilenir.
27. Öğretmenim yanlış bir davranış yaptığımda bana kızgın bir ifadeyle bakar.
28. Öğretmenim okul dışında beni gördüğünde bana ilgili davranır (başımı okşar, gülümser, selam verir, el sallar, konuşur, göz kırpar).
29. Öğretmenim sınıfa girdiğinde sert bir ifade takınır.
30. Öğretmenim beni sınıf arkadaşlarımdan daha az sever.
31. Öğretmenim sorduğum soruları duymazlıktan gelerek cevap vermez.
32. Öğretmenim sıraların arasında dolaşırken başımı okşar veya omzuma dokunur.
33. Öğretmenim tek tek öğrencilere gülümser.
34. Öğretmenim derste takıldığım konularda yanıma gelerek yardım eder.

aynur geçer - deniz deryakulu

Ek 2. Ortaöğretim Düzeyi Öğretmen Yakınlık Davranışları

1. Öğretmenimiz bizi eğlendiren ifadeler kullanır (örneğin espri yapar, bizimle şakalaşır, konuyla ilgili fıkra hikaye anlatır).
2. Öğretmenim, soruya doğru cevap verdiğimde beni sever, över ve ödüllendirir.
3. Öğretmenim sınıfta benim gururumu kırıcı espriler yapar.
4. Öğretmenim sınıf dışında da benimle konuşur.
5. Öğretmenim yanlış yaptığımda sınıfta benim ismimi yüksek sesle söyleyerek beni utandırır.
6. Öğretmenim yaptığım çalışmaları destekleyerek güzel sözler söyler.
7. Öğretmenim dersi yumuşak bir ses tonu ile anlatır.
8. Öğretmenim benim kişilik özelliklerimle alay eder.
9. Öğretmenim benimle ilgilenerek nasıl olduğumu sorar.
10. Öğretmenim ben hasta olduğumda eve telefon açıp "geçmiş olsun" der.
11. Öğretmenim beni notla tehdit eder.
12. Öğretmenim derste bana konuşma hakkı vererek benim düşüncelerimi alır.
13. Öğretmenim benimle sert bir ses tonuyla konuşur.
14. Öğretmenimiz sınıfımızdan söz ederken "siz" değil "biz" kavramını kullanır.
15. Öğretmenim benim yaptığım yanlışı abartarak başkasına anlatır.
16. Öğretmenim benimle ders öncesi, sonrası veya sınıf dışında diyalog kurmuştur.
17. Öğretmenim yaptığım çalışmalara yazılı ve sözel önerilerde bulunur.
18. Öğretmenimiz sınıfta konuşmak istemeyen öğrencilere bile soru yönelterek konuşmalarını ister.
19. Öğretmenim ödevler, ödevlerin teslim tarihi ve tartışma konuları ile ilgili bizim görüşlerimizi sorar.
20. Öğretmenimiz soracak sorumuz veya tartışmak istediğimiz herhangi bir şey olduğunda kendisine telefon etmemizi ve gerekirse sınıf dışında görüşmemizi ister.
21. Öğretmenimiz sınıf dışında bizimle sohbet eder (kantinde, kafede, bahçede vb.).
22. Öğretmenim konuşurken sınıfa gülümser.
23. Öğretmenim beni dışarıda gördüğünde görmezlikten gelir.
24. Öğretmenim ders anlatırken genellikle yüzünde sert bir ifade olur.
25. Öğretmenim ders anlatırken genellikle yüzünü tahtaya döner.
26. Öğretmenim bana güvenir ve bunu bana hissettirir.
27. Öğretmenim yaptığım doğru bir davranış karşısında beni onayladığını gülümseyerek gösterir.
28. Öğretmenime dersle ilgili soru sorduğumda beni küçümser bir ifadeyle dinler.
29. Öğretmenim benim başarılarımı önemsemez ve görmez.
30. Öğretmenim bana "arkadaş" gibi yaklaşır.
31. Öğretmenim herhangi bir sorun yaşadığımda benimle ilgilenir.
32. Öğretmenimiz bizler oyun oynarken yanımıza gelerek oyuna (basketbol, futbol vb.) katılır.
33. Öğretmenim okul dışında beni gördüğünde bana ilgili davranır (örneğin selam verir, elimi sıkar, konuşur, gülümser vb.).
34. Öğretmenim bana kızdığımda aşağılayıcı bir şekilde yüzüme bakar.
35. Öğretmenimiz bizi sevdiğini ve değer verdiğini davranışlarıyla hissettirir (örneğin derste kolunu omzumza atar, ense veya sırtımızı sıvazlar, sıramıza oturur)
36. Öğretmenim bana karşı hoşgörülü davranır.
37. Öğretmenim ben konuşurken ilgili ve dikkatli bir şekilde beni dinler.
38. Öğretmenim ben konuşurken aslında beni dinlemez ama dinlermiş gibi görünür.
39. Öğretmenimin yaptığı tavır ve hareketler bana çok yapay geliyor.
40. Öğretmenim derste güçlük çektiğim konularda özel olarak benimle ilgilenir.
41. Öğretmenim ders anlatırken yalnız ön sıralara bakar.
42. Öğretmenim bana birey olarak saygı gösterir, gururumu kırıcı davranışlardan kaçınır.
43. Öğretmenim sınıfa hitap ederken sıkıcı ve monoton bir ses tonu kullanır.
44. Öğretmenim sınıfa hitap ederken gergin bir hal alır.
45. Öğretmenimiz tek tek öğrencilere gülümser.

aynur geçer - deniz deryakulu

Ek 3. Yükseköğretim Düzeyi ğretim Elemanı Yakınlık Davranışları

1. Öğretim elemanı ödevler, ödevlerin teslim tarihi ve tartışma konuları ile ilgili bizlerin görüşlerini sorar.
2. Öğretim elemanı soracak sorularımız ve tartışmak istediğimize herhangi bir şey olduğunda, kendisine telefon etmemizi ve gerekirse sınıf dışında görüşmemizi ister.
3. Öğretim elemanı bizim derste sıklıkla görmezlikten gelip ders anlatmaya devam eder.
4. Öğretim elemanı doğru bir davranışım sonucunda takdir ve iltifat eder.
5. Öğretim elemanımız sınıfta bizimle çeşitli konularla (rneğın güncel konular, sınıf sorunları, mesleki konu vb.) ilgili konuşur
6. Öğretim elemanı bize yakınlık içeren sözcükler kullanır (arkadaşlarım, ğretmenim vb.).
7. Öğretim elemanı beni "adım"la" ağırır.
8. Öğretim elemanı sınıf dışında sorduğum sorulara içtenlikle cevap verir.
9. Öğretim elemanı yanlış yaptığımda beni kırmadan yanlışlarımı düzeltir.
10. Öğretim elemanı yanlış yaptığımda beni rencide edici sözler söyler.
11. Öğretim elemanı yaptığım çalışmaları destekleyerek bana motive edici sözler söyler.
12. Öğretim elemanı derste benimle birebir diyalog kurar.
13. Öğretim elemanı yanlış bir davranışta bulunduğumda benimle alaycı bir tarzla konuşur.
14. Öğretim elemanı beni her grdğnde hal-hatırımı sorar.
15. Öğretim elemanı sınıfta dersle ilgili sorduğum sorulara içtenlikle cevap verir.
16. Öğretim elemanı yanlış bir davranışta bulunduğunda bizden özür diler.
17. Öğretim elemanı derste bana konuşma hakkı vererek benim düşüncelerimi alır.
18. Öğretim elemanımız sınıf dışında bizimle sohbet eder (kantinde, kafede, bahçede vb.).
19. Öğretim elemanı konuşurken sınıfa gülümser.
20. Öğretim elemanı bana güvenir ve bunu bana hissettirir.
21. Öğretim elemanı yaptığım doğru bir davranış sonucunda bana sıcak bir şekilde gülümser.
22. Öğretim elemanı derse geç gelen öğrenciye elinin tersiyle kapıyı işaret eder.
23. Öğretim elemanı bana "arkadaş" gibi yaklaşır.
24. Öğretim elemanı herhangi bir sorun yaşadığımda benimle ilgilenir.
25. Öğretim elemanı konferans, ma, tiyatro vb. etkinliklere bizimle birlikte katılır.
26. Öğretim elemanı okul dışında beni görünce selam verir, konuşur veya gülümser.
27. Öğretim elemanı dersi anlatırken kendimi azarlanmış gibi hissediyorum.
28. Öğretim elemanı derse zorunlu olarak girdiğini belirten sinirli davranışlarda bulunur.
29. Öğretim elemanı bize lise ğrencisi gibi davranır.
30. Öğretim elemanı ders sırasında bizler arasında ayırım yapar.
31. Öğretim elemanımız bize sevdiğini ve değer verdiğini davranışlarıyla hissettirir (rneğın derste kolunu omzumuzun atar, sıramıza oturur).
32. Öğretim elemanı ders anlatırken genellikle oturur, hareketsizdir.
33. Öğretim elemanı ders anlatırken sürekli olarak notlarına bakar.
34. Öğretim elemanı bana karşı hoşgörülüdür.
35. Öğretim elemanı ben konuşurken ilgili ve dikkatli bir şekilde beni dinler.
36. Öğretim elemanı derse dikkatimi ve ilgimi toplayabilmem için farklı ses tonları kullanır.
37. Öğretim elemanı derste güçlük çektiğim konularda özel olarak benimle ilgilenir.
38. Öğretim elemanı ders anlatırken kaşlarını atar ve ciddi bir yüz ifadesi takınır.
39. Öğretim elemanı sorduğum soruları duymazlıktan gelerek geçiştirir.
40. Öğretim elemanı aynı (monoton) ses tonu ile dersi anlatır.
41. Öğretim elemanı ders anlatırken yalnız n sıralara bakar.
42. Öğretim elemanı ders anlatırken somurtur.
43. Öğretim elemanı bana küçümser bir ifadeyle bakar.
44. Öğretim elemanı sürekli olarak bize otoritesini hissettirmeye çalışır.
45. Öğretim elemanımız alakgnlldr.
46. Öğretim elemanı benim duygu ve düşüncelerimi anlamaya çalışır.
47. Öğretim elemanı düz bir yüz ifadesiyle dersi anlatır.
48. Öğretim elemanının ders anlatırken gergin bir vücut pozisyonu vardır.